

liyor?»⁵⁸ diye eski tutumunu sürdürmek isteme cesaretini gösterebilen de bulunabilmekle birlikte, artık devir değişmiştir.

2) S. Ali — N. Atsız ve 1944 Irkçılık ve Turancılık Davaları

1943 temmuzundeki bu ani ve derin değişikliğin nedeni nedir? Yönetici Bürokrasinin birdenbire akımların ülkeye ve insanlığa zararlı oluşuna karar verivermeleri midir? Nedeni aradığımızda, gene savaşla ilgili olduğunu görüyoruz. Zira 2 şubat 1943 tarihinde Almanlar Stalingrad önünde kesin bir yenilgiye uğramış, savaşın kaderi tersine dönmüştür. Bunun üzerine, savaşın basından beri Türkiye'yi savaş dışı tutma konusunda prensiplerden vazgeçme derecesine varan bir realistik gösteren ve fırsatları çok iyi değerlendiren bürokrasi durumun farkına varır varmaz iç ve dış politikasını yeniden ayarlamıştır. 1944 mayısında Almanya'ya krom satışı da durdurulmuştur. Arkasından (18 mayıs) resmi tebliğ bomba gibi patlamıştır.⁵⁹ Tebliğ tahrikçilerin meydana çıkarıldığından, gizli teşkilât kurarak rejim aleyhinde çalışanlar hakkındaki kovuşturmayla başlandığından sözetmektedir. Faaliyet programları, gizli şifre ve parolaları ele geçmiş, Atsız, Zeki Velidi, R.O. Türkkan ve Dr. Hasan Ferit Canseverle arkadaşlarının evlerinde belgeler bulunmuş, 23 kişi tutuklanmıştır. Parti organı Ulus'ta F.R. Atay «Irkçılar ve Turancılar Millî Birliğin ve Türkiyenin Tehlikesidirler» adlı başyazısında «Irkçı ve Turancı CHP'den olamaz» diye ateş püskürmektedir. Cumhurbaşkanı İnönü de 19 mayıs söylevinde «Irkçılar ve Turancılar gizli tertiplere ve teşkillere başvurmuşlardır. Vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz» demektedir.⁶⁰ Halbuki bu «fesatlar» pek de yeni değildir. Savaşın başından beri sürmekte, fakat müdahale şöyle dursun, yönetici çevrelerden teşvik bile görmektedir. Bu durum bizzat sağcılar tarafından da belirtilmiştir: «...Almanların Stalingrad önüne geldikleri ve durdukları bir sırada kuvvetli bir milliyetçi derginin Ankara'da hoş görülmediğini Türkçüler arasında kimse düşünemezdi».⁶¹

(58) *Yeni Sabah*, 10 temmuz 1943. *Ayın Tarihi*, no. 116(temmuz 1943), s. 38'den.

(59) Bknz. «Irkçılarla Turancıların Muhakemeleri Hakkında İstanbul Örfi İdare Komutanlığının İlk Duruşmalarına Ait Raporu: Son Tahkikat Kararı», *Ayın Tarihi*, no. 130 (eylül 1945), s. 28-56. (Bundan sonra Son Tahkikat Kararı diye anılacak.)

(60) *Tan*, 19 mayıs 1944

(61) *Türk Yolu*, C. I, no. 1, 6 şubat 1969.

Aslında durum böyle birdenbire alevlenmemiştir. İşin bir de hazırlık evresi vardır. Sabahattin Ali, Orhun dergisinde kendisine «vatan haini» diyerek hakaret ettiği için Nihat Atsız'ı mahkemeye vermiştir. Türkeş'in söylediğine göre, Atsız Başbakan Saracoglu'na açık mektup yazınca S. Ali'ye dava açtırıp avukat olarak da Ulus Gazetesinin özel hukuk müşavirini tutmuşlardır⁶² ki doğru olması kuvvetle olasıdır. Bürokrasi sağ ve solu birbirine karşı kullanmaktadır.

Dava görülürken, 1944 nisanında Ankara Adliye Binası çoğunluğunu SBO öğrencilerinin oluşturduğu bir sağcı grup tarafından basıldı. Hükümetin tepkisi serttir. Ulus'ta Atay : «Nizama düşmanlık yatırmayız» adlı başmakalesiyle mahkemede gösteri yapan üniversitelilere çatmaktadır. Bu arada, daha önceleri Nihat Atsız'ı : «Bu dava iki imanın çarpışması, davasıdır. Bu dava milliyetçilikle komünizmanın çarpışması davasıdır. Bu davanın kökleri vicdanlarda ve kafalardadır... Davacının kafasında komünizma ateşi vardır. Müvekkilim bu ateşi söndürmek için hamle yapmaktadır».⁶³ diye canla başla savunan avukat Hamit Şevket [İnce] birdenbire Mayısın sekizinde Atsız'ı savunmaktan vazgeçtiğini açıklamıştır. Gösterdiği gerekçe Atsız'ın Mustafa Kemal'e hakaret eden «Dalkavuklar Gecesi» adlı broşürünü okuduktan sonra gözünün açılmış olmasıdır. Aslında bu kararın yapılan baskılar sonucu alınmış olduğu akla çok yakın gelen bir husustur. Sonuç olarak Atsız 9 mayıs 1944'te dört ay hapis ve 66 lira para cezasına çarptırılmıştır.

İşte bu evreden sonradır ki 18 mayısta Resmi Tebliğ, 19 mayısta da İnönü'nün söylevi patlamıştır. «...Hükümeti devirmek için cemiyet kurmak, hükümetin, Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetlerini tahkir, millî menfaatlere muhalif hareket etmek, gayesi devletin Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile muayyet olan ana vasıflarına muhalif milli hissiyatı sarsmağa, zayıflatmaya matuf propaganda yapmaktan suçlu ve mevkuf» olarak 23 kişi mahkemeye verilmiştir. (63a)

(62) Türkeş, s. 42.

(63) Tan, 27 nisan 1944.

(63a) Mahkemeye verilen kişiler şunlardır: Üniversite öğrencisi Reha Oğuz Türkkat, lise, öğretmenliğinden çıkarılma Nihal Atsız, Profesör Zeki Velidi Togan, yedek asteğmen Nurullah Barıman, belediye memuru İsmet Tümtürk, yedek asteğmen Zeki Özgür, Üniversite öğrencisi Cihat Savaşfer, memur Hamza Sadi Özbek, üniversite öğrencisi Fehiman Altan, edebiyat öğretmeni Necdet Sancar, Ankara Konservatuar müdürlüğünden bakanlık emrinde Orhan Şaik Gökyay, memur Hikmet Tanyu, Dr. üsteğmen Fethi Tevet, üsteğmen Alparslan Türkeş,

Örfî İdare Mahkemesinin basında da tam metin halinde yayınlanan son tahkikat kararı «suçlu»ları Anayasayı ihlâl etmek ve gizli dernek kurarak hükümeti devirmeye teşebbüs etmekle suçlamakta, tutuklu bulunan sanıklar ise polis tarafından sürekli baskı altında bulundurulmuş tabanca üzerine yemin edip gizli cemiyete girdiklerini itiraf etmeleri istenmektedir.⁶⁴ Sonradan hastalanarak hastaneye nakledilen sanık A. Türkeş'in anlattığına göre, tutuklulara türlü işkenceler yapılmaktadır. Bu işkenceler özet olarak şöyledir: 1) Aç ve susuz bırakmak 2) Yıkanmaya izin vermemek, 3) Dayak atmak, 4) Arkadaşlarının dayak yemesini seyrettirmek 5) Öldürmekle tehdit etmek 6) Boş kağıda imza attırarak tehdit etmek 7) Tutukluları açık lâğımlı hücrelerde bulundurmak.⁶⁵ Ayrıca daha önceki devirde solculara uygulanan ve Türk siyasi edebiyatına «Tabutluk» namıyla geçmiş olan bir usul daha kullanılmaktadır. Tutuklular, betondan yapılmış ve 40 X 50 X 250 cm. boyutundaki hücrelere sokulmakta ve yaz sıcaklığında tepelerinde 3 tane 500 er mumluk ampul yakılarak prangaya vurulmaktadır. Beton oyuk ancak yarım metre kare genişliğinde olduğu için yatmak mümkün olmamaktadır.⁶⁶

18 Mayıs 1944'te tutuklanmış bulunan sanıkların duruşmaları 29 Mart 1945'de sonuçlandı. Nihal Atsız 4 yıl 3 ay hapis ve 3 yıl sürgüne, Zeki Velidi 10 yıla, Alparslan [Türkeş] 9 ay 10 güne, Dr. Fethi [Tevetoğlu] 11 ay 20 güne, Cebbar ve Cemal de 11 ay hapse mahkum oldular.⁶⁷ Hüküm giyenler temyiz ettiler. Türkeş'in ifadesine göre Yargıtay yargıçlarından biri Arnavut (Gen. Kemal Alkan), öteki Çerkez (Gen. İsmail Berkök), biri de Arap (Gen. Ali Fuat Erden) idi. Fakat bu «Safkan» olmayan yargıçlar 1 no.lu Sıkı Yönetim Mahkemesinin kararını 23 Ekim 1945 tarihinde hem esastan, hem de usulden bozmuşlardır. Bunun üzerine sanıklar serbest bırakılarak dava 2 no.lu Sıkı Yönetim Mahkemesine gitmiştir.⁶⁸ Bu mahkemenin 31 mart 1947 tarihli kararı ile tüm sanıkların beraatine karar verilmiştir. Karar askeri yargıtay tarafından da onaylan-

yargıç adayı Cebbar Şenel, yargıç adayı Sait Bilgiç, üniversite öğrencisi Cemal Oğuz Öcal, yedek asteğmen Fazıl Hisarcıklı, üniversite öğrencisi Muzaffer Eriş, tarih öğretmeni Hüseyin Namık Orhun, Dr. yüzbaşı Hasan Ferit Cansever, memur Saim Bayrak, halen boşta Yusuf Kadıgil. (Son Tahkikat Kararı, s. 28-29.)

(64) Türkeş, s. 42

(65) *İbid.*, s. 63.

(66) *İbid.*, s. 56-60.

(67) *Tan*, 30 Mart 1945.

(68) Türkeş, s. 79.

mıştır. Gene Türkeş, 2 no.lu mahkemenin yargıçlarının davanın arkasından emekliye ayrıldıklarını ifade etmektedir.⁶⁹

(69) *İbid.*, s. 81. Bu

çalışmada da politikaların

mıştır. Gene Türkes, 2 no.lu mahkemenin yargıçlarının davanın arkasından emekliye ayrıldıklarını ifade etmektedir.⁶⁹

3 — *Burjuvazinin Siyasal İktidara Adaylığını Koyması*

Gene şu veya bu konuda hükümetin aleyhinde bulunan gazetelerin kapatılmasına devam edilmekle birlikte, iç politikada nisbi bir demokratlaşma, bir rahatlama görülmeye başlamıştır. Gazete ve diğer yayınların iç politikaya ayırdıkları sütunlarda büyük bir artış vardır. Örneğin Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü tarafından her ayın siyasi ve iktisadi olaylarını «İçerde» ve «Dışarda» olmak üzere iki kısım halinde veren «Ayn Tarihi» adlı derginin «İçerde» kısmı savaşın ilk yıllarında sadece 20-25 sayfa iken savaşın son 3 yılında gittikçe kabarmış, örneğin mayıs 1945'de 282 sayfaya ulaşmıştır. Buna karşılık «Dışarda» kısmının hacminin aynı kaldığını görüyoruz. Bunun nedeni biraz da savaşın tavsaması ise de, asıl neden iç olayların hareketlenmesidir.

Bu hareketlenme, savaştan yararlanarak ticaret burjuvalığına iyice adım atmış olan toprak ağaları ve güçlenen burjuva sınıfının yavaş yavaş siyasal iktidara sahip çıkmaya hazırlanmasıdır. Savaşın son yılında özellikle Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'ndan kışkırtılan ve zaten yeterince palazlanarak tetikte bekleyen burjuvazi, İnönü'nün 19 Mayıs 1945 söylevinin liberal havasından cesaretlendiği kadar, o sırada Bürokrasinin Birleşmiş Milletler'e girmek için uğraşmasından da istifade edecektir. Nitekim Türk delegesi Hasan Saka San Fransisco'da Batılılara şöyle şirin görünmeye çalışmaktadır: «Cumhuriyet rejimi siyasi bir müessese olmak sıfatıyla modern demokrasinin yolu üzerinde azimle gelişmektedir. Anayasamız en ileri demokrat anayasalarla mukayese edilebilir. Ve başkalarının [kini] de çok geride bırakır.⁷⁰ Nitekim Menderes «Birleşmiş Milletler anayasasının kabulü ile Türk Hükümetinin girmiş olduğu taahhütlerin yerine getirilmesi için hürriyeti kısıtlayan ted-

(69) *İbid.*, s. 81. Bu beraat kararı, gene açık bir şekilde, dış politikanın içteki yargı organlarına varıncaya dek yaptığı etkiyi gösterme bakımından ilginçtir. 1947 yılında artık Nazilere yüklenmek için neden kalmamış, buna karşılık Sovyetlerle ilişkiler bozulmuştur. Yoksa, «Son Tahkikat Kararı»nın sahte belgelere dayanmadığı kabul edildiğinde, eldeki delillerle beraat zor gözükmektedir. Bknz. *Survey...*, s. 464-65.

(70) *Ayn Tarihi*, no. 138 (Mayıs 1945), s. 633.

Alman Dışişleri Bakanlığı yetkilileri içteki Nazi taraftarı ırkçı basını beslemekte ve teşvik etmektedirler. Nitekim savaştan sonra Sovyetlerin ele geçirdiği gizli Alman belgeleri arasında, ırkçı general Emir Erkilet'e yazılan bir mektup da vardır. 17 kasım 1941 tarihli bu mektupta, «...Artık, bize söz verilen makaleleri okumak için, bu konuda geç kalmış olan basını beklemekteyiz» denmektedir. (52a)

(52a) **Documents Secrets du Ministère des Affaires Etrangères d'Allemagne (La Politique Allemande 1941-1943: Turquie)**, Paris, Editions Paul Dupont, 1946, s. 48.

Bu belgeler Türkçeye de çevrilmiştir: **İkinci Dünya Savaşının Gizli Belgeleri**, İstanbul, May Yayınları, temmuz 1968, s. 47.

B — Sağ Akım

Yukarıda incelediğimiz Sol Akımın aksine, 1939-1945 devresinde Sağ Akım çok güçlüdür. O günler gözönüne getirildiğinde bu du-

rumun hiç de şaşırtıcı olmadığı ortaya çıkar. Burada gene dış durum ve politikanın iç politika ve akımlara yaptığı çok yoğun bir etki söz konusudur. Olağanüstü bir durum vardır, Dünya Savaşı ortalığı sarmıştır, savaşın bu ilk yıllarında adeta sadece Nazi Almanyasının sözü geçmektedir. Almanya, kökleri çok eskiye inen bir düşünce olan sağcı düşünüşün en uç noktasını oluşturan ırkçılığı kendine resmi doktrin seçmiş bir ülke olup dünyanın önemli bir kısmını bu yolda etkilemektedir. Türkiye de bu dalgadan kendini kurtarabilmiş değildir. Üstelik bu etkilenme yalnız dolaylı yoldan olmamakta, stratejik mevki sahibi bu ülkeyi politikasına eğilimli bir duruma getirmeyi önemli gören Alman yöneticileri Türkiye içindeki sağcı akımı, gizli Alman belgelerinin de kanıtlağığı gibi bol para dökerek beslemektedir. Örneğin 5 Aralık 1942 tarihinde Ribbentrop Papen'e, bu sonucunun isteği üzerine ve «mali durumları bezuk olan Türkiye'deki dostlarımızı desteklemek için» beş milyon altın mark yolladığını bildirmekte ve bu parayı «en geniş bir şekilde» harcamasını ve bu harcamayı sonra kendisine rapor etmesini istemektedir.⁸³

Bugün anladığımız anlamda demokrasinin bulunmadığı, ülkedeki en ufak hareketin hükümet denetiminde olduğu savaş Türkiye'sinde aşırı bir akım nasıl gelişebilmiş ve güçlenebilmiştir? Devrin en yetkili yöneticilerinin sarfettikleri bazı sözler hatırlanacak olursa, bu sorun da aydınlanmış olur. Özellikle Saracođlu'nun bir takım demeçleri sağcıları iyice cesaretlendirmiştir. Bu sözlerin inanan bir ağızdan çıkıp çıkmadığı bir yana, ki Saracođlu'nun Türkçülük yanının diğer yöneticilerden ileri olduğu anlaşılmaktadır. Bürokrasi savaşa girmek için Almanları kuşkulandırmadan tarafsız kalmanın yolunu bulmuştur. Alman Dışişleri Bakanlığını öyle idare etmiştir ki, Naziler, belgelerin de gösterdiği gibi, Sovyetlerin yenilmesinden sonra Türklerin Türkistanda «Türko-Moğol» devletler kurmak istediklerine inanmışlar, böylece Türklere bir nevi rüşvet vermiş olmanın rahatlığı içinde, bu cepheden emin olarak savaşa devam etmişlerdir. Böylece, Müttefiklere silâh yokluğunu bahane eden Türkiye, Nazileri de böyle oyalamıştır. Alman Dışişleri Bakanlığı bu Türk-Moğol devleti yüzünden, burada kendi idaresini kurmak isteyen Alman İşgal Edilen Bölgeler Bakanlığıyla anlaşmazlığa bile düşmüştür. Nihayet, gene Sovyetlerin yayımlamış oldukları bir belgeden anlaşıldığı gibi, Ribbentrop sonunda bu oyundan bıkmış ve Papen'e 12 eylül 1942 tarihli telgrafında Türk Hükümeti

(83) Documents Secrets... s. 115; İkinci Dünya Savaşının Gizli Belgeleri, s. 113-114.

nularda yazılar çıkmaktadır. Makineleşmeye önem verilmektedir. Köy ve şehir hakkında yazılar çıkmakta, köy davasının bir şehirleşme davası olduğu söylenmekte ve Yakup Kadri'nin «Yaban»ı ele alınmaktadır. «Köy» o zamanlar çok ilginç ve karanlık bir kavramdır. Genellikle bir ideal, bir cennet olarak düşünülür. Fakat Yakup Kadri; «Yaban»ı ile buna taban tabana zıt bir imaj yaratmış bulunmaktadır. Yazıda bunların arası bulunmaya, gerçek bir köy imajı verilmeye çalışılmaktadır. Köylünün zaruret içinde olduğunu söylemenin komünistlik sayıldığı ve köyün pastoral bir romantizm içinde düşünüldüğü o günkü toplumda bütün bunların epey ileri bir sol düşünce sayılması gerekir. Niyazi Berkes'in Şubat 1941 tarihli 2. sayıya yazdığı «Bergson'un Sosyal Fikirleri» gibi sağcı düşünceyi pür felsefe açısından eleştiren yazılardan, H. Avni Şanda'nın «Hangi Köylü Zenginleşiyor» diye düzene ve toprak ağalarına rakamlar vererek çatan yazılarından Beethoven ve Yunus Emre özel sayılarına kadar çok değişik türde yazıları kapsayan Yurt ve Dünya'nın plânı şudur :

- 1) Olaylar ve yorumları : Anti-faşist ve anti spirüalist bir açıdan kent, yurt ve dünya olayları ele alınmaktadır.
- 2) Sosyolojinin çok ağır bastığı bilimsel yazılar. Bu kısım derginin iskeletini oluşturur.
- 3) Sanat bölümü. Burada öyküler, dergi özetleri, şiirler vb. yer almaktadır.

Dergide en sık görülen imzalar Behice Boran, Niyazi ve Mediha Berkes, Adnan Cemgil, Pertev Naili Boratav, Hüseyin Avni Şanda ve Muvaffak Şeref'tir.

Bugünün atmosferi ve anlayışı içinde çok siliik bir sol yayın olan Yurt ve Dünya, devrinin en önemli solcu dergisidir. Zamanın baskı yasaları, faşist atmosferi ve Türkiye'de solcuların daha önce uğradıkları baskılar gözönüne alındığında, bu kadarı bile ileri bir sosyalizm sayılabilir. Nitekim 1946'daki ünlü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi olaylarından sonra derginin büyük çoğunluğu öğretim üyesi olan yazarları Fakülteden atılacaklar, dünyanın dörbiri tarafına dağılacaklar, kürsülerinden atılamayanlar için de pratik bir çözüm yolu bulunacak, kürsüleri lâğvedilecektir.

B — Sağ Akım

Yukarıda incelediğimiz Sol Akımın aksine, 1939-1945 devresinde Sağ Akım çok güçlüdür. O günler gözönüne getirildiğinde bu du

yetkililerinin bir daha Türk-Moğol halklarının sözünü etmeleri halinde çok soğuk davranmasını yazmıştır. (83a) Fakat kazanılan zaman yeterlidir ve Naziler Stalingrad önüne gelip durmuşlardır.

Türkiye'de sağ akım, ırkçı ve Turancı bir şekilde gelişmiştir. Daha yakından incelenirken de görüleceği üzere, ırk yani kan esaslı üstün tutulmakta ve dış ülkelerdeki, özellikle Rusya'daki Türklerle birleşmek hayali güdülmektedir. Türkiye'de sağ akımın 1941 yılına dek pek ortada gözükmezken 1942 ve 1943 yıllarında birdenbire yoğunlaşması, gene uluslararası durum gözönüne getirildiğinde kolayca anlaşılabilir. Türkiye, büyük komşusu Sovyet Rusyayı tedirgin etmekten çekindiği için önceleri bu konuda titiz davranmış, sağ akımlara ancak Sovyet tehlikesi kalktıktan sonra, yani 1914'deki Rusya seferinden sonra izin vermiştir. Alman tehlikesi kalkıp da Türkiye rahatlayınca, Hükümetin bu konuda nasıl bir tavır takındığını göreceğiz.

Daha yakından incelediğimizde, Türk sağ akımının, faşist uygulamaya uygun olarak kişilerin arkasından geliştiğini ve olgunlaştığı yıllarda başlıca iki kolda ilerlediğini görüyoruz: N. Atsız ve R.O. Türkkan bu ikilemenin başını çekenlerdir.

Aslında o devirlerde Türkiyede ırkçı ve Turancı akım sadece bu kişilerin arkasında gitmiş değildir. Örneğin Rıza Nur Türkçülerin babası sayılmakta ve bir Başkırt olan Zeki Velidî en çok hürmet görenlerin başında gelmektedir. Fakat bu incelemenin kapsadığı dönemde Rıza Nur ölmüştür. Zeki Velidî'ye gelince, 1890 yılında Başkırdistan'da doğan Zeki Velidî, Sovyetlerin başarısı üzerine 1927 yılında Türkiyeye gelmiş ve Türk Tarihi profesörlüğüne atanmıştır. Mücadelesine burada da devam etmek için harekete geçmiş, fakat hareketleri şüpheli görüldüğünden 1932 yılında ülkeden çıkarılmıştır. Kendisi 1938 yılında tekrar dönmüş, kürsüsünün başına tekrar getirilmiştir.⁸⁴ Savaş patlayıp da Almanya'nın Rusyaya saldırması üzerine, Almanya ile birleşip derhal Rusyaya taarruza geçmediği ve Türk birliğinin kurulmasına hizmet edecek tarihi fırsatı kaçırdığı için, 1941 temmuzunda hükümet aleyhine gizli bir dernek kurdu. Türkistan bayrağı, Türk bayrağı, Kuran ve tabanca üzerine yemin edilerek girilen gizli derneğin amaçlarını, 1944'deki ünlü Irkçılık ve Turancılık davasının sanık ve tanık ifadelerine dayanan ünlü ve çok önemli bir belge olan «Son Tahkikat kararı»nda buluyoruz :

(83a) *Ibid.*, s. 108.

(84) Son Tahkikat Kararı, s. 29.

- 1) Türkiye Rusya'dan çekindiği için faaliyete izin vermeyecektir. Onun için gizli çalışılacaktır.
- 2) Hükümet tarihin büyük fırsatlarını kaçırıyor. Alman zafere müspet bir şekil alınca hükümet ele geçirilecek.
- 3) Teşekküle daima eleman toplanacak.
- 4) Zeki Velidî Togan, esirleri örgütlemek için Almanyaya gidecek.⁸⁵

Görüldüğü gibi Orta Asya'da iktidar umudunu 1917'de yitiren Zeki Velidî, şansını bir de 1941 Türkiyesinde denemektedir. Kendisi faaliyetini R.O. Türkkan ve N. Atsız gruplarıyla ilişkide olarak, sağcı akımların durdurulduğu 1944 yılına kadar sürdürmüştür. Fakat Türkiye'deki sağ akım derli topluluk açısından başlıca yukarıda adı geçen iki liderin arkasından gitmiştir.

1) Nihal Atsız

Son Tahkikat Kararında kendisinden «Menfi ruhlu» diye sözü edilen Nihal Atsız 1905 yılında İstanbul'da doğdu. Kararda belirtildiği üzere : Atsız'ın babası Mehmet Nail isimli bir zat, dedesi Hüseyin Efendi, dedesinin babası da bir dönme olan Çiftçioğlu Ahmet'tir «Esasen kendi tarifine göre Türk diye «üç batın Türk olduğunu ispat edenlerdir» demesinin sebep ve hikmeti üçüncü batını olan Çiftçioğlu Ahmetten biraz yukarı çıkınca ırkının karışacağındandır».⁸⁶ Atsız, askeri Tıbbiye'nin 3. sınıfından resmi kayıtlara göre «serkeşlikten dolayı», vasiyetnamesindeki kendi ifadesine göre «gayri Türklerin birleşik hareketlerinden, mektup müdürünün Arnavut, sınıf subayının Çerkes olmasından» kovuldu. Birkaç yere girip çıktıktan sonra Darülfünunun Türkiyat enstitüsünde asistan oldu. Bu arada «Atsız Mecmua» adında bir dergi çıkarmaya başlayan Atsız önce Malatya'ya, sonra da Edirne'ye atandı. Dergisi kapatıldı. Hükümetin gazabını üzerine çekmişti. Bu kez de Orhun'u çıkardıysa da hem görevinden hem de dergisinden oldu. Sonra Deniz Gedikli Okuluna, en son olarak da Boğaziçi lisesi edebiyat öğretmenliğine girdi.

Nihal Atsız, bu devrede doruğuna ulaşan sağ akımın en önemli kişisi olup, akımın yayılmasında çok emeği geçmiş bir şahıstır. Davası sırasında ele geçen ve karısına hitaben yazdığı el yazısı vasiyet-

(85) *İbid.*, s. 31-32.

(86) *İbid.*, s. 34.

namesinin 2. sayfasındaki «Pek iyi biliyorsun ki cumhuriyet rejimi için en ufak rahatımı bile feda etmem. Okullarda oğluma yapılacak cumhuriyet propagandası(nı) bütün varlığım ile önlemelisin. Oğlumuz nerede ve ne şekilde olursa olsun cumhuriyetin pespayelik demek olduğunu öğrenmelidir.», ve gene kardeşi Necdet Sancar'a hitaben yazdığı 1941 tarihli mektuptaki «Hükümetteki gevşeklik veya miskinliğin derecesini anlamak kabil değil. Hakikat şudur. Bizim memlekette tam bir şuarsuzluk var. Karadenizde gemilerimizi batırmaya başladılar. Bizim şapşallar halâ yurttta sulh, cihanda sulh deyip miskin miskin oturuyorlar»,⁸⁷ gibi ifadeleri yüzünden Son Tahkikat Kararında kendisine büyük yer ayrılan ve hücum edilen Atsız'ı aynı belgeye göre bu bakımdan sadece öğrencisi Alparslan Türkeş geçebilmiş görülmektedir : «...Türkeş 937-938 senesinde Nihal Adsız'ın pençesine düşmüş ve siyasi faaliyetten tamamen uzak askeri camianın temiz havasını bulandırmaya yeltenmiştir. Atsızı gölgede bırakacak derecede ırkçı, turancı ve menfidir».⁸⁸

İrkçı ve Turancıların 1944'deki ünlü davaları sırasında basında yayımlanan Son Tahkikat Kararı adlı çok önemli belgede o devrenin sağ akımları konusunda bilgi verilmekte ve «suçlu» diye bahsettiği sanıkların kendi ifadelerini de kapsamaktadır. Buna göre, Atsız fikirlerini kendi ifadesiyle şöyle özetlemektedir :

«İrkçılık, Türk ırkının Türkiyede hakim olmasıdır. Türk, üç batın Türk soyundan geldiğini ispat edene derler. Çerkez, Arnavut, Boşnak, Arap vesair... ırkla karışmış olanlar Türk değildirler. Türk olmayanlar derhal Türkiye'den atılmalı ve ırkıyla alakalı memleketlerine gönderilmelidir. Hariçte gidecek yeri olmayan Çerkezlerin aileleri dağıtılarak memleketin her tarafında müteferrik hizmetlerde kullanılmalıdır. Devlet dairesinde ve ordu subaylarında bir tek karışık ırktan kalmamalı, hepsi ayrılmalıdır.»

Atsız, oğluna yazdığı vasiyetnamenin 3. sayfasında fikirlerini şöyle geliştirmektedir :

«Millet demek kan demektir. Onun için Türk ırkından gelmeyen insanları Türk tanıma, Türk kanından gelmeyen insanları bu toprakta doğmuş, türkçeden başka dil bilmeyen kimseler olsalar dahi yine onlara inanma, Türkiye'ye en büyük kötülük Türk kanı taşımayan türkleşmiş insanlardan gelmiştir. Onları yabancılardan daha kötü bil. Hele bunlar büyük mevkilere geçerse fe-

(87) *Ibid.*, s. 38

(88) *Ibid.*, s. 44

lâkettir. Memleketin başına geçerse kendini ölüme atarak onu öldürmekten çekinme.»⁸⁹

N. Atsız, gene kardeşine gönderdiği bir mektupta Türkiye'de Turancılığın nasıl yayılması gerektiğini şöyle anlatmaktadır:

«Faaliyetimiz programlı olmalıdır... Turancılığı aşlamak için şiirle, makale ile, hikâye ile, mütemadi telkinatta bulunmalıyız.⁹⁰ Atsız ve Orhun mecmualarının ne kadar müessir olduğu malum... İkinci derecede yardımcılarımız talebemizdir. Bir şeyi bir defa söylemekle iktifa etmiyelim. Aynı şeyi ayrı ayrı şekillere bürüyerek birkaç defa söyleyelim. Bir yandan turancılık bir yandan ırkçılık yaparken bir yandan da gayri Türklerle istihza etmeliyiz. Romancık diye bir yeni edebi nevi icad ederek düşmanlarımızla eğlenerek onları gözden düşürelim. Şu halde:

- 1) En aşağı üç ayda bir broşür çıkarmalı,
- 2) Türk illerinin yarınki sınırlarını gösterir haritaları broşüre koyalım. Muhtelif anketler yapalım ve bunlarda gençlere turancılık ve ırkçılığa dair sualler soralım.^{90a}
- 3) Turandaki Türklerin Türkiye ile birleştirilerek büyük bir Türk birliği kurulması zarurîdir. Halen 18 milyonluk Türkiye'den karışık ırkları da çıkarırsak az nüfus kalır. Bu kadar bir nüfusla bugünkü dünyada tutunulamaz. Dış Asya Türkleriyle birleşmek lâzımdır. Turan ırkımızın beşiğidir. Biz harpçi milletiz. Esasen millet için harp zarurîdir».⁹¹

Görüldüğü gibi Atsız, hem kuramsal ve hem de pratik bakımdan savaş yanlısıdır. Onun aşağıdaki sözleri genel faşist kuramın savaş hakkındaki düşünceleri ile aynı paralelde olup, sağcı düşünüşün en belirgin siması olan Nietzsche'nin «İnsan, zayıf ve hastaların eleneceği savaşa hazırlanmalı», «sana öğüdüm çalışmak değil,

(89) *İbid.*, s. 35

(90) Gerçekten Atsız bu dediğini uygulamış, Orta Asya'daki Göktürklerin yaşamını ve Çinlilerle mücadelelerini çok renkli bir şekilde anlatan «Bozkurtların Ölümü» ve «Bozkurtlar Diriliyor» adlı iki citlik çocuk romanı yazmıştır. Özellikle birincisi okuyanı muazzam etki altında bırakan bir edebiyat şaheseridir.

(90a) Gerçekten, «Orhun» koleksiyonları karıştırılacak olursa, birtakım anketler görülür. Bunlarda, çoğunluğunu öğretmenlerin ve öğrencilerin oluşturduğu ve aralarında devrin ünlü ırkçılarının da bulunduğu ırkçılara sorulan sorular ve alınan cevaplar vardır. Bu kişiler, herkese sorulan ve Türk milliyetçiliğinin en başta gelen unsurunun 'Devlet-Irk-Din-Kültür' dörtlüsünden hangisi olduğuna dair bir soruyu cevaplandırmakta, kimisi kültürü üstün görmekte, birkaçı da hepsinin gerekli olduğunu söylemektedir. Cevap verenlerin % 90'ı 'İrk' unsurunun en önde geldiğini belirtmişlerdir. Bu da Türkiye'deki sağ akımın en önemli unsurunun İrk fikri olduğunu ortaya koymaktadır.

(91) *Son Tahkikat Kararı*, s. 35-36.

savaşmak, barış değil, savaş olacaktır».⁹² ve Hitler'in «Hayat bir varlığın beslenirken, zayıf varlığın yok olduğu kuvvetlinin hayatıdır. Hayat bitmeyen bir mücadeledir».⁹³ gibi sözlerini hatırlatmaktadır :

«...Biz yalnız bize saldırılırsa harbederiz düşüncesi de yanlış. Çünkü bir milleti pasif kalmaya mahkûm eder. Pasif yaşıyanlar taarruz kabiliyetinden mahrumdur... Savaş kötü bir şey olsaydı bugün Anadolu elimizde kalmazdı... Savaş kötü bir şeyse, 10 yıl sonra, 1953'te İstanbulu almamızın 500. yılını kutlamayalım. Fatihe lânetler savuralım. Çünkü saldıran oydu... Savaş aleyhtarlığı tenperverlikten, zevke ve rahata düşkün olmaktan, kendini ülküler uğrunda feda edemeyecek kadar hodbin olmaktan doğuyor».⁹⁴

Dikkat edilecek olursa bu sözler savaşın artık Almanya'nın aleyhine dönmüş olduğu bir zamanda çıkmıştır. Türk sağcılar uluslararası duruma rağmen, bir «ideoloji körlüğü»ne uğrayarak halâ Türkiye'nin Almanya yanında savaşa katılmasını istemekte, böylece nesnel olarak ülkenin ulusal çıkarlarının gerektirdiğinin aksi yönünde hareket etmektedirler. Atsız; Orhun, Çınaraltı ve Atsız gibi dergilere yazdığı yazılarda savaşı her yönden övmektedir : «Biyoloji bakımından hayat bir savaştır. Tarih de hayatın milletler arasındaki çarpışmalardan ibaret olduğunu ve medeniyetin ilerlemesine de savaşların sebep olduğu kati olarak isbat ediyor».⁹⁵ Atsız'ın bu konuda nasıl düşündüğü ve hareket ettiğine en ilginç örnek, belki de kardeşi Sançar'a yazdığı 18 nisan 1941 tarihli mektuptan alınan şu satırlardır: «Bu sene benim ısrarımla mektepte kimse sınıfta kalmadı. Biraz ikmali var. Harp yüzünden geçtiklerini anlayarak harbe karşı sempati uyandırmak için böyle düşündüm ve yaptım».⁹⁶

Atsız'ın kendi adını taşıyan ilk dergisinde yayımladığı program ilginçtir. Aşağıda özet olarak verilen bu belgede hem klâsik faşist kuramın, hem de Türkiye'de günümüzdeki ırkçı sağcı akımın belli başlı bütün verilerine rastlamak mümkündür :

1) Bütün Türkler bir devlet halinde, bir bayrak altında toplanacaklardır.

(92) Adam [Alâettin] Şenel, **Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi**, Ankara, Doğan Yayınevi, 1968, s. 135.

(93) **İbid.**, s. 214.

(94) **Orhun**, no, 12, 1 Birinci kanun 1943.

(95) «Türk Gençliği Nasıl Yetişmeli», **Çınaraltı**, no. 35. F. Erkman, s. 32'den.

(96) Son Tahkikat Kararı, s. 35

2) Türk turasına, ilme, tekamüle mugayir hiç bir müessesesü Türkeli sınırlarının içinde yaşayamıyacaktır.

3) Terbiye ilminin müsaade ettiği en küçük yaştan itibaren Türk çocukları Türkelinin yatı mekteplerine girerek milli-askeri terbiyeyi alacaklardır.

4) Sinema ve tiyatrolar halk mektepleri olduğundan mektepler gibi kontrola tabi olacaklardır.

5) Türklüğün milliyet, hars, ve ahlâkına zararlı neşriyat men-edilecektir.

6) Büyük işler ve büyük sermaye devletin elinde olacaktır.

7) İlmen millî gayeleri olacak ve ancak Türklük için çalışan ilimler Türk ilmi olacaktır.

8) Serbest doktorluk ve avukatlık kalkacak, bunlar ancak devlet memuriyeti halini alacaktır.

9) Mirasa cemiyet de iştirak edecektir.⁹⁷

Görüldüğü gibi program son derece otoriter bir düzeni özlemekte ve 6., 8., ve 9. maddelerle nasyonal sosyalizmin «sosyalizm» yönünün gereği yerine getirilmektedir.

Turancılar arasında epey bir ağırlığa sahip olan ve Rıza Nur'un ölümünden sonra lider duruma geçen Atsız, Ergenekon, Bozkut, ve Gök Börü dergilerini çıkararak kendi başına bir akım yürütmek çabasına giren R.O. Türkkanla uzun süren kavgalara da girişmiş, aşağıda fikirleri ve eylemleri daha yakından incelenecek olan Türkkan'a cevap vermek ve onu yermek için yazdığı yazılardan başka «Hesap Böyle Verilir» adlı bir de kitapçık çıkarmıştır.⁹⁸ Bunda Atsız, Türkkanın Gürcüleri Turan ırkından gösteren bir yazısı üzerine: «Aşırı ırkçılık yapmaya kalkan, hele Irkı Koruma Kanunu diye bir kanun projesi hazırlayarak melez Türk çocuklarının üç yaşından aşağı olanlarını idam etmeye kalkan Rehanın Gürcüler hakkındaki bu yazısı kendisi hakkındaki bir takım rivayetlere hak verdirecek mahiyette idi»⁹⁹ diye çelişkiye düşmekle suçlamakta, ve Türkkan'ın yüzünün Ermeniye benzediğini söyleyerek o devrin Turancıları arasında sık sık görülen bir modanın, ırkçılığı kim-

(97) **Tan**, 26 Mayıs 1944.

(98) Atsız ve Hamza Sadi Özbek, **Hesap Böyle Verilir**, İstanbul, Arkadaş Basımevi, 1943.

(99) **İbid.**, s. 12.

selere bırakmama modasının ilginç bir örneğini vermektedir: «Reha Türkçülüğe cidden hizmet etmek istiyorsa ilk önce askerlik yapmalı, sonra Türkçeye daha çok hakim olmalı ve nihayet muhayyel seçmeleri ve başka hayalleri terketmeli ve bilhassa ırkçılığı başkalarına bırakmalıdır. Yoksa bu fizyonomi ile su katılmamış Türklük iddia etmek, Türkçülüğün düşmanları eline silâh vermektir...»¹⁰⁰ Kitaba ayrıca R.O. Türkkan'ın Ermeniyeye oldukça benzeyen bir fotoğrafı da konmuştur.

Atsız 1944 yılında Başvekil Saracoğluna hitaben Orhun'da iki tane açık mektup yayımladı. Bunlardan birincisinde «Sayın Başvekil, hem Türkçü, hem de Başvekil olduğunuz için size bu açık mektubu yazıyorum» diye başladıktan sonra şöyle devam ediyordu: «Millet meclisinde 5 ağustos 1942 günü verdiğiniz nutukta «Biz Türküz, Türkçüyüz, ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve lâakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir», demiştiniz». Arkasından solcu gösterilere dik-kati çekiyordu.¹⁰¹ Fakat devirler artık o devir değildi ve Turancı neşriyatın susturulması gün meselesiydi. Nitekim Atsız'ın 2 numaralı açık mektubunda Sabahattin Ali'ye hakaret etmesi, ünlü 1944 İrkçilik ve Turancılık davasının provası olan Sabahattin Ali - Nihal Atsız davasının açılmasına sebep oldu. Atsız bu yazısında «Orhun'un resmî makamlar tarafından tamamen normal karşılanması da Türkiye'de yazı hürriyeti olduğunu göstermek, hükümetin samimi Türkçülüğünü belirtmek bakımından çok iyi oldu.» diye başlayarak komünizmden şikâyet etmekte ve Sabahattin Ali'ye vatan haini diyerek Prof. Sadettin Celâl'i, Eski milletvekili Ahmet Cevat'ı, Pertev N. Boratav'ı ve Maarif Vekili H.A. Yücel'i jurnal etmektedir.¹⁰²

Atsız, bu davada 4 ay hapse ve 66 lira para cezasına çarptırıldı. Zaten bunun arkasından asıl büyük dava başlayacaktır.

2 — Reha Oğuz Türkkan

İstanbul 1920 doğumlu olan Türkkan, Son Tahkikat Kararı'nda verilen bilgiye göre lise onuncu sınıftanberi Turancılıkla uğraşmaya başladı. Turandaki Türklerle Türkiye'yi birleştirmek ve yalnız Türk ırkından oluşan büyük bir devlet kurmak, bu amaca karşı çıkan ve Türk ırkından olmıyanların elindeki hükümeti devirerek ele almak maksadiyle sınıf arkadaşları ile birlikte «Gürem» adlı

(100) *İbid.*, s. 33.

(101) *Orhun*, no. 15, 1 mart 1944.

(102) *Orhun*, no. 16, 1 nisan 1944.

gizli bir dernek kurdu, ve derneği 1938'de yayımlamaya başladığı «Erkenekon» dergisi etrafına topladı. Bu dergi hükümet tarafından kapatılınca Bozkurt'u çıkardı.

Atsız bölümünde sözü edildiği gibi, Atsız'la Türkkan'ın arası anlaşıldığına göre liderlik kavgasından bozulmuştur. O kadar ki, birbirlerine dergilerde ve kitaplarda hücum etmişlerdir. Bu çekişme büyümüş, nihayet Zeki Velidî, Hüseyin Namık Orkun ve Hasan Ferit Cansever 1943 yılı başlarında iki grubun arasını bulmak ve birleştirmek zorunluğunu duymuşlardır. Zeki Velidî Togan, R.O. Türkkan'a 10-1-1943 tarihli mektubunda şöyle yazıyor :

«Azizim Oğuz, Yurt ve Dünya'nın son nüshalarını gördüm. Dediklerime bakmadın. Düşmanın eline fırsat verdin. Nihal'e sana tahsis ederek bir risale çıkarıyor [Hesap Böyle Verilir]. İşte durup dururken bu meseleleri çıkardın. Türkçülere kat'i surette münakaşayı kesmeni rica ederim. Düşman çok, onlarla uğraşınız. İşte Pertev Boratav, Adnan ve saire... Çınaraltıcılara da gittim, dâva falan çıkarmamalarını rica ettim».¹⁰³

Bozkurt da kapatılınca Türkkan Kitapseverler Kurumu'nu kurdu. Bu kurumu hükümet müdahale ederek Halkevlerine bağlayınca, Türkkan bundan sonra gizli faaliyete karar vererek Gürem'i tekrar kurdu. Örgüte girmek için şunlar gerekiyordu :

- 1) Türk ırkından olmak, ırkçı ve Turancı fikirlere inanmak ve teşkilâtın teklif edeceği vazifeyi kabul etmek.
- 2) Yemin etmek. Yemin iki daktilo sayfası olup Kuran, harita ve tabanca üzerine ediliyordu.¹⁰⁴

R.O. Türkkan gizli örgüt ayrı bir program yaparak hem Bozkurt'da hem de «Türkçülüğe Doğru» adlı kitabında yayımladı :
Özetle :

- 1) Yeni Türkçülük, ırkçı milliyetçidir, yani millet içinde kan arar.
- 2) Kan temizliği korunmalıdır.
- 3) Irkımızdan olmayanlar sınır dışına atılmıştır [atılmalıdır]
- 4) Bu oluncaya kadar yabancı unsurlara idarede katiiyen yer verilmeyecek
- 5) Tek bayrak, tek millet, tek devlet ilkesi : «Büyük Türk Birliği'nin» kurulmasını sağlayacaktır.

(103) . Son Tahkikat Kararı, s. 54.

(104) *ibid.*, s. 50.

6) Savaşçı olmak bir zarurettir. Türkkan: «Bize savaşçı ah-lâk lâzımdır. Barış, savaşa hazırlanmak için yapılan bir mütareke-dir.» demektedir.

7) Dilde Türkçülük

8) Dinde Türkçülük. «Reforme» ve «Rasyonalize» edilmiş bir din.

Türkkan aynı zamanda Türkiye ve hariçteki Turancıları dağınık durumdan kurtarıp birleştirmek ve Rusyaya karşı icabında harekete geçmek için bir kurultay anayasası düzenledi :

1) Türkiyede Turancılık ve ırkçılığın zaferine kadar Türklüğü kurtarıp yükseltmek vazifesini kurultay üzerine almıştır. Bu oluncaya kadar her işte en üstün kurul budur.

2) Kurultaya üye olmak için öz Türk olmak ve Türklük için yapabileceği fedakârlığa hudut bulunmamak lâzımdır.

3) Gaye için yapılmayacak iş yoktur.

Gizli örgüt programında adı geçen «Büyük Türk Birliği»nin anayasası ise şöyle formüle edilmiştir :

1) Herşey kabiliyete bırakılacaktır, her Türke eşit hak verecektir.

2) Milletin kuvvetli bir önderi vardır.

3) Önder, önemli meseleleri Kurultaya sunmak zorundadır.

4) Önder, tartışmaları sükunetle dinlemek zorundadır.

5) Verilen karar önder ve Kurultay tarafından ortaklaşa vazedilen kanun sayılır.

6) Buradan itibaren devletin mutlakiyetçiliği başlar. İtaat zorunludur.

7) Irkçılık Ülküsü eleştirilemez.

Yeni Türk Birliğinin arması bir altın yay ve 3 gümüş oktan ibaret olup üzerinde şu yazılar yer almaktadır : «Yasamızda yazılı harpten kaçan alçaktır.¹⁰⁵

Atsız ve Türkkan kollarının ilkelerini karşılaştırdığımızda şunları söyleyebiliriz: Her ikisinde de Nazizm ve Faşizm'den «tercüme

edilme» ilkeler vardır. «Ein folk, Ein Reich» gibi. İkisi de ırk'a önem vermektedir. Türkkân'da kan unsuruna daha çok önem verilmiştir. Atsız'da daha çok devlet, Türkkân'da daha çok önder yüceltilmiştir. Bu bakımdan birincisinde İtalyan, ikincisine ise Alman uygulamasının izlerini sezmek mümkündür. Savaşçılık ikisinde de vardır. Din konusuna gelince, Atsız bundan hiç söz etmemekte, Türkkân açıkça «reform ve rasyonalize» edilmiş bir dinden bahsetmektedir. Mülkiyet sorunu Türkkân'da hiç karıştırılmamıştır, Atsız'da ise çok ilginç ve önemlidir. Atsız, büyük sermayeyi devlet tekeline almakta, doktorluk, avukatlık gibi meslekleri devlet memurluğu haline sokmakta, «mirasa cemiyet de iştirak edecektir» diye hüküm getirerek mülkiyeti kuramsal olarak da olsa kısıtlamaktadır.¹⁰⁶

İncelediğimiz devredeki sol ve sağ akımları bugünkülerle karşılaştırarak son bir söz söylemek gerekirse, birincisi tanınmayacak kadar gelişmiş ve yoğunlaşmış, ikincisi ise hiç olmazsa görünüşte eski yoğunluğunu yitirmiş bulunmaktadır. Her ikisinin de gittikçe, pür doktrinden uzaklaşmamaya çalışarak ülkenin ortam ve verilerine uymaya çabaladıkları söylenebilir. 1969 Türkiye'sinde sol akımın bir az gelişmiş ülke modeli araması, sağ akımın da kan, ırk gibi sloganları hiç olmazsa şimdilik förtülemesi veya ihmal etmesi bunu göstermektedir.

V — SONUÇ

1) Bu araştırmada ele alınan devre, uluslararası durum ve koşulların içteki sınıf yapısına, dolayısıyla iç politikaya etki yaptığı bir dönemdir. Türkiye İkinci Dünya Savaşına girmekten kaçınmayı başarabildiği halde bu felâketin etkilerinden korunamamış

(106) Günümüzdeki ırkçı-sağcı akımla karşılaştırıldığında, bugün herşeyin söylenmemekle birlikte, bu temaların aşağı yukarı olduğu gibi mevcut olduğunu, Almanya'nın yerini ABD'nin aldığını, sadece din konusunda bir değişiklik olduğu gözümüze çarpar. Günümüzün sağcı akımı kendi deyimiyle «milliyetçi ve mukaddesatçı»dır. Yani ırkçı ve dincidir. Burada hiç olmazsa kuramsal bakımdan bağdaşmaz bulunan iki karşıt kavram ırkçılık ve ümmetçilik, yani nasyonalizm ve enter-nasyonalizm yanyana bulunmaktadır. Bu acıip durumun sebebi, 1939-45 faşist akımının aksine, bugünkünün daha gerçekçi, başka deyimle daha oportünist olmasıdır. Bugünün sağcıları, hiç olmazsa kısa devrede tutunabilmek için dinci olmanın veya görünmenin zorunlu olduğunu anlamışlardır. Sloganları: «Türklük Gurur ve Şuuru, İslâm Ahlâk ve Fazileti»dir. (Yeni Gazete, 16 Eylül 1969)

ve bütün araştırma boyunca görüldüğü gibi savaş, toprak ağalığından ticaret burjuvazisine geçiş ve ticaret burjuvazisinin kuvvetleniş sürecini büyük ölçüde hızlandırmıştır. Bunun doğal sonucu da, daha sonraki dönemde iktidardaki bürokrasi düşmüş, ticaret burjuvazisi başa geçmiştir.

2) Bu dönemde güdülen dış politikanın bütün amacı savaşa girmemektir. Her eylem buna göre ayarlanmaktadır. Bu arada ülkedeki siyasal akımlar da dış etkilere göre gelişmiştir. Yani hem bu devirdeki egemen ideoloji olan sağ akım dışarıdan ithal edilen bir ideolojidir, hem de bürokrasi bu akıma gene dış nedenler yüzünden yeşil ışık yakmıştır. Bürokrasinin savaşa girmemek amacını güden bu tutumu Nazilerin Şubat 1943 Stalingrad yenilgisinden yani Alman tehlikesinin Türkiye üzerinden kalkmasından hemen sonra değiştirmesi ve sağcıları tutuklaması, Türkiye'de bu akımın ulusal değil, uluslararası düzenin bir sonucu olduğunu gösterir en somut kanıttır. O devirdeki güçlü sağcı akım iç sınıf yapısının bir belirtisi değildir, çünkü 1942-43 yıllarında burjuvazinin böylesine bir akım doğuracak gücü yoktur. Bir sonraki dönemde, 1946-50 döneminde ise bunun tersi olacak ve savaş içinde güçlenen burjuvazi «Demokrasi» akımını doğurarak başa gelecektir. 1946-50 döneminde artık dış koşullar değil, iç sınıf yapısı önemlidir ve dış ilişkileri bu sınıf yapısı belirler.

3) Savaş, yalnız burjuvazinin gelişmesini hızlandırmak bakımından değil, diğer sınıf ve zümreleri bürokrasiye karşı çıkacak şekilde etkileyerek de süreci hızlandırmıştır. Zaten jandarma dayığı ve vergiler sayesinde köylüyü, anti-klerikal politika ile din adamlarını önceden yitirmiş olan Bürokrasi, savaş sırasında da Toprak Reformu ve Köy Enstitüleri ile Toprak ağalarını, Varlık Vergisi ile Burjuvaziyi ürkütüp enflasyonla memuru, ücretlerin dondurulması ve kârların serbest bırakılması sayesinde yoksul halkı kaybedince artık tutunacak dalı kalmamış, güçlenen yeni sınıfın Demokrat Parti'sinin etrafında bütün Türkiye birleşmiştir.

4) İkinci bölümde sözü geçen devletçiliğin egemen sınıflar yararına çalışan bir ekonomi politikası olduğunu görmüştük. Özellikle savaş sırasında yoksul sınıflara birşey vermeden onların yaşamına çeşitli yönlerden kısıtlamalar getiren ve sıkıntılar sokan devletçilik, bizzat bu sözcüğün burjuvazi tarafından kasten yanlış yorumlanması ve Sosyalizm ile özdeş olarak tanıtılmasıyla Sol akımın bugünü ve geleceği bakımından büyük bir engel doğurmuştur.